

JUDr. Pavel Blažek, Ph.D.
MINISTR SPRAVEDLNOSTI ČR

Praha 18. srpna 2023
č. j. MSP-979/2021-ODKA-SPZ/4
Počet listů:3
Přílohy:4

**Nejvyšší soud
Burešova 20
657 37 Brno**

Obviněný zemřelý J. M. - stížnost pro porušení zákona

Přílohy:

- 1) Ověřená kopie rozsudku bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně PSP-47 ze dne 27.8.1952 sp. zn. Vt – 26/52
- 2) Předkládací zpráva VÚA č.j. MO 375387/2021-211100 ze dne 15.12.2021
- 3) Kopie podnětu ke stížnosti pro porušení zákona JUDr. L. M. ze dne 25.11.2021
- 4) Ověřená kopie zprávy Generální prokuratury Bratislava č.j. Np – 38/52 ze dne 16.5.1953

Podle § 266 odst. 1, 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), podávám ve prospěch obviněného zemřelého J. M.,

stížnost pro porušení zákona

proti pravomocnému rozsudku bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně PSP - 47 ze dne 27.8.1952 č.j. Vt 26/52.

Napadené rozhodnutí

- 1 Rozsudkem bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně PSP - 47 ze dne 27.8.1952 č. j. Vt – 26/52 byl J. M. odsouzen za trestný čin vyhýbání se služební povinnosti podle § 270 odst. 1 písm. b) zákona č. 86/1950 Sb., trestního zákona, k trestu odnětí svobody v délce 6 měsíců. Podle § 24 trestního zákona bylo odsouzení vysloveno podmíněně a podle § 25 trestního zákona byl výkon trestu odložen na zkušební dobu 2 roků.
- 2 Předmětného jednání se obviněný dopustil v Trnavě tím, že „dne 22.3.1952 u svého útvaru odmítl vykonati uloženou mu práci a odvolával se na to, že mu to nedovoluje jeho náboženské vyznání adventistů 7. dne“.
- 3 Rozsudek nabyl právní moci dne 27.8.1952.
- 4 Žádná z oprávněných osob nepožádala o provedení přezkumného řízení podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů.

Právní posouzení

Relevantní právní úprava

- 5 Podle § 15 odst. 1 Ústavy Československé republiky z roku 1948 (ústavní zákon č. 150/1948 Sb.) se svoboda svědomí zaručuje. Podle čl. 15 odst. 2 téhož ústavního zákona světový názor, víra nebo přesvědčení nemůže být nikomu na újmu, nemůže však být důvodem k tomu, aby někdo odpíral plnit občanskou povinnost uloženou mu zákonem.
- 6 Podle § 1 odst. 1 zákona č. 87/1950 Sb., trestního řádu, bylo účelem trestního řádu upravití řízení v oboru trestního soudnictví tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona potrestáni.
- 7 Podle § 2 odst. 3 zákona č. 87/1950 Sb., trestního řádu, bylo úkolem soudu v trestním řízení zejména spravedlivě rozhodovati o trestných činech.
- 8 Podle § 270 odstavec 2 písmeno b) zákona č. 86/1950 Sb., trestního zákona, se trestného činu vyhýbání se služební povinnosti dopustí ten, kdo se úmyslně vyhne plnění služební povinnosti nebo služebního úkonu tím, že padělá listinu, předstírá nemoc, použije jiného úskoku nebo se odvolává na náboženské nebo jiné přesvědčení.
- 9 Podle § 1 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, je účelem tohoto zákona zrušit soudní rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti respektující občanská politická práva a svobody zaručené ústavou a vyjádřené v mezinárodních dokumentech a mezinárodních právních normách zákon označoval za trestné, umožnit rychlé přezkoumání případů osob takto protiprávně odsouzených v důsledku porušování zákonnosti na úseku trestního řízení, odstranit nepřiměřené tvrdosti v používání represe, zabezpečit neprávem odsouzeným osobám společenskou rehabilitaci a přiměřené hmotné odškodnění a umožnit ze zjištěných nezákonností vyvodit důsledky proti osobám, které platné zákony vědomě nebo hrubě porušovaly.

- 10 Podle § 1 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, činy, které směřovaly k uplatnění práv a svobod občanů zaručených ústavou a vyhlášených ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v navazujících mezinárodních paktech o občanských a politických právech, byly československými trestními zákony prohlášeny za trestné v rozporu s mezinárodním právem a mezinárodnímu právu odporovalo také jejich trestní stíhání a trestání.

Posouzení předmětné věci

- 11 Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 1.4.2003, sp. zn. II. ÚS 674/01, dospěl k závěru, že je legitimní, aby v právním státě soudy aplikovaly při stanovení trestní odpovědnosti osoby rozhodná zákonná ustanovení existující v předchozím nedemokratickém režimu ve světle zásad, jimiž se řídí právní stát. Konstatoval, že v jím posuzovaném případě Ústava platná v roce 1977 odepřela svobodě svědomí charakter tzv. absolutního práva. I svobodu vyznání sice formálně zaručovala, současně však stanovila, že náboženská víra nebo přesvědčení nemůže být důvodem k tomu, aby občan odpíral plnit občanskou povinnost uloženou mu zákonem. Svoboda vyznání tedy byla sice podle uvedeného nálezu formálně zaručena, ovšem norma nižší právní síly, dle níž by občan takové ústavní právo mohl realizovat, vydána nebyla a ustanovení jiných právních norem (např. branný zákon) tuto svobodu prakticky likvidovala. Jestliže zákonodárce nestanovil žádnou alternativu k tomu, aby občan mohl dostát svým zákonným povinnostem, nebylo podle tohoto nálezu možné čín, kterým pouze realizoval své ústavně zaručené svobody, pokládat za trestný. Tentýž závěr platí analogicky i pro Ústavu Československé republiky z roku 1948.
- 12 V dané věci je nutno při přezkumném řízení vycházet také z nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 26.3.2003, sp. zn. Pl. ÚS 42/02, který závazným způsobem řeší otázku odmítnutí výkonu vojenské služby nejen z náboženských důvodů, ale i z důvodu svědomí. Ústavní soud v tomto svém nálezu učinil závěr, že odmítnutí výkonu vojenské služby z náboženských důvodů není pouze věcí svobody vyznání, ale především věcí svobody svědomí. Proto dle Ústavního soudu lze odmítnout výkon vojenské služby i z důvodů nesouvisejících s náboženským přesvědčením. Svoboda svědomí přitom patří dle Ústavního soudu k takzvaným základním právům absolutním, tedy k takovým, které nelze omezit obyčejným zákonem.
- 13 Zároveň je namístě zohlednit i účel zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, byť v daném případě žádná z oprávněných osob nepožádala o přezkumné řízení přímo podle tohoto zákona. Jeho vydáním totiž sledoval zákonodárce především odstranění největších křivd, které se v 50. letech 20. století staly v justičním rozhodování tak, jako tomu bylo právě v posuzovaném případě, kdy obviněný J. M. byl v podstatě odsouzen právě pro své náboženské přesvědčení a pro své svědomí.
- 14 Na podkladě výše uvedeného lze dospět k důvodnému závěru, že v době rozhodování bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně PSP - 47 dne 27.8.1952 nebylo zohledněno, že obviněný J. M. svým jednáním toliko uplatnil právo na svobodu svědomí zaručené v ustanovení § 15 odst. 1 Ústavy ze dne 9.5.1948, jakož i právo na svobodu svědomí a náboženství ve smyslu čl. 18 Všeobecné deklarace lidských práv OSN ze dne 10. 12. 1948. Dále je třeba konstatovat, že Ústava z roku 1948 sice svobodu svědomí formálně zaručovala, avšak navazující norma nižší právní síly vydána nebyla. Až do 14.3.1990, kdy nabyl účinnosti zákon č. 73/1990 Sb., o civilní službě, občan, kterému jeho náboženské vyznání nebo morální přesvědčení bránilo ve výkonu

vojenské služby, neměl legální možnost výkon této služby odmítnout a zvolit si alternativní službu beze zbraně. Nemohl proto dostat svým zákonným povinnostem, aniž by se dostal do rozporu se svým vlastním svědomím. Jednání zemřelého J. M. tak, jak je popsáno v napadeném rozsudku, tedy není a nebylo trestným činem pro absenci jeho imanentního znaku – protiprávnosti.

- 15 Na odsouzení J. M. předmětným rozsudkem se sice následně vztahovala amnestie prezidenta republiky ze dne 4.5.1953, avšak pouze na výrok o trestu, když podle článku II odst. 1, 3 rozhodnutí o amnestii byly mj. prominuty celé tresty odnětí svobody nepřevyšující jeden rok, s tím, že pokud byl jejich výkon podmíněně odložen, hledí se na pachatele, jako by odsouzen nebyl. Odsuzující rozsudek Nižšího vojenského soudu v Brně PSP – 47 ze dne 27.8.1952 č.j. Vt 26/52 však uvedenou amnestií zrušen nebyl.
- 16 Vzhledem k výše uvedenému je zřejmé, že v dané věci došlo k porušení zákona v neprospěch obviněného J. M., a je proto namístě předmětný odsuzující rozsudek bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně PSP - 47 ze dne 27.8.1952 č.j. Vt 26/52, jakož i další obsahově navazující rozhodnutí, zrušit, napravit tak nezákonný stav a poskytnout tímto způsobem určité zadostiučinění obviněnému, který setrval na svém náboženském přesvědčení i v době totalitního režimu a jednal podle imperativu svého svědomí, respektive toto zadostiučinění v daném případě poskytnout jeho pozůstalým.
- 17 S přihlédnutím k důkazní i procesní situaci, kdy reálně nepřipadá v úvahu doplňování dokazování, se domnívám, že je možné a vhodné, aby Nejvyšší soud též sám rozhodl o zproštění obviněného obžaloby podle § 226 písm. b) trestního řádu.
- 18 Pro případ, že by Nejvyšší soud dospěl k závěru, že jsou splněny podmínky pro rozhodnutí o této stížnosti pro porušení zákona v neveřejném zasedání, s takovým postupem souhlasím.

Návrh

- 19 S ohledem na výše uvedené si dovoluji Nejvyššímu soudu navrhnout, aby:
 - 1) podle § 268 odst. 2 trestního řádu vyslovil, že rozsudkem bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně PSP - 47 ze dne 27.8.1952 č.j. Vt 26/52 byl v neprospěch obviněného zemřelého J. M. porušen zákon v ustanovení § 2 odst. 3 zákona č. 87/1950 Sb., trestního řádu, ve vztahu k ustanovení § 270 odst. 1 zákona č. 86/1950 Sb., trestního zákona;
 - 2) podle § 269 odst. 2 trestního řádu zrušil rozsudek bývalého Nižšího vojenského soudu v Brně PSP - 47 ze dne 27.8.1952 č.j. Vt 26/52 a dále zrušil i všechna rozhodnutí na tento rozsudek obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu;
 - 3) a dále postupoval podle § 271 odst. 1 trestního řádu a podle § 226 písm. b) trestního řádu zprostil obviněného zemřelého J. M. obžaloby pro skutek spočívající v tom, že dne 22.3.1952 u svého útvaru odmítl vykonati uloženou mu práci a odvolával se na to, že mu to nedovoluje jeho náboženské vyznání adventistů 7. dne, čímž měl spáchat trestný

čin vyhýbání se služební povinnosti podle § 270 odst. 1 písm. b) zákona č. 86/1950 Sb.,
trestního zákona, neboť v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem.